van een zieleslaap der dooden leiden. Immers als wij sterven, scheidt de geest in ons zich van het lichaam af, en wordt tot aan de opstanding der dooden de beschikking over ons lichaam ons ontnomen. Hierin nu zal voor ons menschen daarom altoos een gemis liggen, omdat het bezit van een lichaam en dus ook de zielsuiting door middel van dat lichaam, tot den aard van ons wezen als mensch behoort. Maar in dien afgescheiden staat zal daarom toch de ziel van Gods kind niet stom zijn gemaakt in dien zin, dat alle gedachtenwereld verdwenen zou zijn en alle gemeenschapsoefening in die gedachtenwereld met Christus en zijn gezaligden voor ons zou zijn afgesneden. Zeker, die gemeenschapsoefening zal een andere zijn dan thans, maar ze zal daarom toch bestaan, en in dien zin zou men evengoed van een taal onzer dooden spreken kunnen, als Paulus van de taal der menschen en *der engelen* spreekt. Gewaagt hij ook zelf niet van onuitsprekelijke woorden die hem in het visioen zijn ingefluisterd, en die reeds blijkens die uitdrukking een geheel ander karakter droegen, dan onze gewone taal? Bij die talen der engelen gaat men daarom veiliger, om 1 Corinthe 13 niet buiten verband met 1 Corinthe 14 te lezen, waar het wonder der talen in de eerste Christengemeente ter sprake komt.

Feitelijk blijft alzoo alleen de laatste bedenking over, die het louter geestelijk bestaan een Goddelijk privilege acht en voor alle creatuur, en dus ook voor den engel, een lichaam eischt. Deze bedenking echter bedoelt geheel iets anders, dan wat men gemeentelijk onder de lichamelijkheid der engelen verstaat. Zij toch eischt allerminst dat we ons de engelen als een soort gevleugelde jongelingen hebben voor te stellen, maar is tevreden, als maar op eenigerlei wijze wordt toegestemd, dat de engelen om *iets* te zijn, om een werkelijk *bestaan* te kunnen hebben, en niet naar veler valsche voorstelling alleen een »*denking*" of een »*bloote kracht*" te zijn, evenals alle overige creatuur, een zekere gestalte of vorm, welke dan ook, bezitten.

„Mijn oog zal op u zijn."

> Ik zal u onderwijzen, en u leeren van den weg, dien gij gaan zult; Ik zal raad geven; mijn oog zal op u zijn.
>
> Psalm 32 : 8.

Tot in de uitdrukkingen toe is de Heere onze God in den omgang met zijn uitverkorenen soms zoo roerend teeder.

Hij geeft ons geen afgetrokken namen en woorden, die we met moeite in ons geheugen prenten, maar spreekt ons zoo zielsinnig in het heiligste van onze verbeelding toe.

Hij zegt niet: »Ik ben alomtegenwoordig", als werden we met een onbegrijpbaar begrip van voor zijn aangezicht weggezonden; en ook leerde de Psalmist ons niet zingen van: »Op bergen en in dalen, ja overal is God."

Och, zulke algemeenheden lieten het hart toch koud, verwarmden ons godsdienstig gevoel niet, en hieven de ziel niet naar boven op.

Daarom zegt de Schrift het zoo heel anders en zooveel beter, als zij, op haar beurt, ons de alomtegenwoordigheid des Heeren HEEREN wil aanprijzen. »Gij kent," zoo heet het dan, »mijn zitten en mijn opstaan; Gij verstaat van verre mijne gedachten; als er nog geen woord op mijne tong is, zie, Heere, Gij weet het al."

En met zóó te spreken, bereikt de Schrift haar doel; want wie onder den indruk dier rijke woorden mag komen, die *voelt*, als we ons zoo mogen uitdrukken, op datzelfde oogenblik, niet de *alom*tegenwoordigheid, maar de *tegenwoordigheid* des Heeren; hij voelt ze aan zijn hart, in zijn conscientie, tot in zijns levens kracht, die van hem uitgaat.

Dat matte lied van »op bergen en dalen" brengt mij God niet nader, maar *verwijdert* (vooral voor een volk als het onze, dat de bergen alleen van hooren zeggen kent) den God onzes levens veeleer van ons hart.

Neen, niet door het *alom*tegenwoordige kom ik tot het smaken van Gods heilige *praesentie*, maar als ik de *tegenwoordigheid* des Heeren tot in het diepst van mijn wezen ervaren mag, dan, maar dan eerst, en eerst op die wijze wordt het mysterie van de *alom*tegenwoordigheid mij ontdekt.

En evenzoo nu, en niet anders, staat het met dat nog diepere, als niet slechts de indruk van Gods heilige praesentie ons doordringt, maar als het komen mag tot *gemeenschap* tusschen Hem, dien we als *Abba, Vader* aanroepen, en het binnenste besef van ons hart.

Ook daarbij toch volgt de Schrift zoo veelszins een anderen weg, dan het pad dat wij gemeenlijk verkiezen.

Wij toch meenen zoo licht, dat die gemeenschap van *onze* zijde moet worden aangebonden, dat het van *onzen* kant moet komen, en dat wij door geestelijke inspanning ons in een stemming moeten brengen, die ons verwaardigt, om voor God te verschijnen.

Dat zoekt men dan in veel en lang gebed, men zoekt het in mijmerend peinzen, ook zijn er wel die in zelfkastijding en het lichaam niet te sparen zich den toegang tot Gods verborgen omgang poogden te ontsluiten.

En toch, altegader vruchteloos.

Op die wijs kan men zijn ziel wel krank maken en verwarren in mystieke droombeelden, maar met wat de *ware* gemeenschap met den Eeuwige is, heeft dit koortsachtig hijgen van den zich zelf misleidenden hartstocht weinig anders dan naam en schijn gemeen.

Neen, ook hier, op het hoogtepunt der religieuse genieting, gaat de eerste beweging niet van ons, maar van God uit.

Niet wij kunnen onszelven tot Hem opheffen, maar Hij is het die, in de teederheid zijner liefde, ons almeer ontdekt, niet dat Hij iets meer dan vroeger voor ons wordt, maar wat Hij van eer we geboren waren, ja, van vóór de grondlegging der wereld, voor ons geweest is.

Hij is het, die tot ons nadert, niet door ons nader te komen, maar door de nevelen te verdunnen en te breken, die maakten, dat ons zielsoog Hem niet zag.

Onze God is het, die het *ons* voelbaar en kenbaar maakt, dat *Hij* met ons gemeenschap had en heeft, en die juist door *dat* besef de gemeenschap onzer ziele met Hem wekt.

»*Mijn oog zal op u zijn*", dus luidt het toeverwoord, waardoor van Gods zijde die heilige kracht in beweging geraakt.

Niet een algemeene verzekering, dat we van onzen God niet vergeten zijn; dat Hij die vrijmachtig uitverkoor, zijner verkorenen in liefde gedenkt; dat Hij zijn kinderen goed, en den verlosten door het bloed zijns Zoons met zijn ontfermingen nabij is.

Neen, de toespraak is persoonlijk; is in Psalm 32 (want daarin staat dat heerlijk woord) persoonlijk tot een diep gevallen en ver afgedoold kind, dat pas zijn schuld en zijn zonden beleden heeft.

En tot dien verzoenden boeteling zegt de Heere nu niet, dat Hij als almachtig God hem in zijn hoede zal houden; maar veel rijker, sprekender en aangrijpender: »Mijn oog zal op u zijn".

Het zal niet maar zijn, dat mijn oog over alles gaat, en dus ook over u, maar het zal in het mysterie mijner bijzonderste voorzienigheid wezen, als ware mijn oog van alles afgetrokken en alleen op u gericht. Ik zal mijn oog door u laten boeien, dat het zich niet van u afhouden kan. En zooals eene moeder bij het ziekbed van haar kleinen lieveling neergezeten, één en al oog voor het kind harer beangste liefde is, zoo ook zal mijn oog op u wezen, mijn verkorene, maar toch afgedoolde, mijn zielskrank kind.

Niet nu eens wel, en dan weer niet, zal mijn Goddelijke blik zich ook tot u wenden, maar gestadiglijk, maar altoosdurende, zal mijn oog, dat nimmer sluimert, op u, den verkorene van mijn liefde, zijn.

Nu kunt ge het reeds onder menschen niet lang uithouden, als het oog sterk op u gericht wordt, of ook gij slaat al spoedig het oog op, om den blik, die u aanzag, te ontmoeten.

Maar wat moet het dan niet zijn voor het oog uwer ziel, als gij al merken en gevoelen gaat, dat het eigen oog van Hem die tusschen de Cherubs woont, zich zonder ophouden op u gericht houdt.

Gericht houdt, niet bestraffend en verwijtend, daarvan toch is in Psalm 32 geen sprake; maar zoekend, liefde betuigend, toelachend en zoo Goddelijk vertroostend.

Dan is er daarom de bestraffing wel, maar de bestraffing is *in de liefde*. Juist om de liefde u wondende in de ziel, maar met een wonde, die haar genezing wassen voelt.

O, Men spreekt van de uitverkiezing zoo vaak in dor betoog, als van een stelling, die men staande houdt, maar voel hier nu, wat het goud is, dat in die vrijmachtige verkiezing uitblinkt.

Gij zoudt al gelukkig zijn, indien ge maar wist, dat met al Gods schepselen, ook u zijn trouwe verzekerd was; maar voor uw God is dit niet genoeg.

Zonder een van zijn kinderen achter te stellen, zondert Hij u toch uit.

Hij treedt met u in een geestelijke innigheid en intimiteit, alsof gij voor Hem een allerbijzonderst voorwerp zijner liefde waart, en in den drang dier teedere liefde keert Hij zich naar u toe, en blijft zijn oog op u gericht.

En die uitvloeiing van Goddelijke liefde ontwaart ge het eerst en het meest niet in een oogenblik, als ge een uitnemende daad hebt verricht of heiliger dan anders waart; neen, maar juist in een oogenblik, als ge, klein gemaakt in uzelven, uw zonden Hem beleedt en verzoening indronkt.

Daardoor is de tegenstelling dan zoo tot op den wortel van uw leven doorgaande.

Gij voelt u als niets en als in uw schaamte wegzinkend, en nu ziet ge op, en zie, daar is het oog van uw God, zoo teeder en zoo diep u aanstarend, en die God zegt het u, dat zijn oog aldus op u blijven zal.

Wat beweegt dan uw God tot die liefde? Wat anders dan zijn eigen welbehagen!

Hij heeft verkozen u lief te hebben met het allerbijzonderste zijner liefde, en daarom, en daarom alleen blijft zijn oog op u.

Vraagt ge, of er dan daarom geen zorgen, geen angsten voor de toekomst meer in het benepen hart oprijzen?

O, Hoe zou het anders kunnen. Zoolang de wortel der zonde niet ganschelijk in ons verstorven is, en hier op aarde kan dit nooit, krimpt de ziel, juist in zoo roerende oogenblikken, als van zelf in één, bij het instaren in den nood die komt.

Die angst kan ons tot in onzen dood niet gespaard worden.

En hoe meer we zelf het oog ontdekken mogen voor dat Goddelijk oog, dat niet meer op ons *neder*-, maar ons *aan*ziet, des te hooger zullen de golven der beroering om onze ziel opstuwen.

Maar ook al gaan die golven en baren over ons, we zullen er niet in wegzinken, juist omdat we van nu af aan niet vertrouwen op den blik van ons eigen oog, maar eenigljk op dat oog, dat ons in zoo teedere, roerende, heilige liefde blijft aanzien.

Of staat er in Psalm 32 niet bij: »Ik zal u leeren den weg dien gij gaan zult, Ik zal u raad geven, mijn oog zal op u zijn."

En dat is het.

Het heil zit niet in ons overleg, en de kracht zit niet in onze berekening, en de redding komt niet van de juistheid waarmeê ons oog zich den weg afpaalt.

Maar dit redt u, als er daarboven een oog op u neerziet, dat u toewenkt bij elk keerpunt van den weg, u onderwijst in den ouimiddelijken drang van uw levensbesef, en u uw werk voleinden doet, gelijk een kind op ambacht werkt onder het oog van zijn vader.

En nu is het wel zoo, dat God dit woord van geestelijk goud voor lange eeuwen tot David, en niet nu tot u gesproken heeft.

Maar het geheimnis van de Schriftuur ligt juist daarin, dat God zijn knechten van nu, zich in zijn knechten vanouds laat terugvinden, en alzoo ook voor hen de vertroosting bereidt, die er zijn heiligen uit oude dagen gebracht heeft.

Amsterdam, 14 December 1894.

Recensie.

Onder de Madoereezen; door Dr. J. P. Esser; uitgegeven door het Java-Comité.

Op eenvoudige wijze wordt hier uit de nagelaten aanteekeningen van Dr. J. P. Esser een en ander medegedeeld over zijn zevenjarig verblijf onder de Madoereezen, met name over zijne werkzaamheid aldaar, en over godsdienst, zeden, taal enz., van het Madoereesche volk. Terecht zegt Dr. A. J. Th. Jonker in de Voorrede, dat niet alleen de vrienden van den overledene Mevrouw Esser ervoor zullen danken, dat zij de uitgave dezer herinneringen wilde bezorgen, maar dat ook allen, die in den arbeid der zending belang stellen, in deze schetsen genoeg aantrekkelijks en genoeg belangrijks zullen vinden om zich met dien dank te vereenigen. Wie den schrijver gekend heeft, zal begrijpen, dat hijzelf in zijn boekje geheel op den achtergrond treedt. Des te meer is te waardeeren, dat hij in de genoemde Voorrede door een vriend, die hem goed gekend heeft, inderdaad naar het leven geteekend is. Moge zijn zoo spoedig afgebroken arbeid ook nu nog voor de zending, die hij zoo liefhad, eenige vrucht dragen.

Eene opwekking tot eenen noodzakelijken strijd; motto-preek over Jeremia 11: 19, door Ds. C. M. W. Piet.

De vijand, tegen wien in dit boeksken wordt ten strijde geroepen, is de drankzonde; en de schrijver doet zich daarbij kennen als een beslist voorstander van geheel-onthouding. Intusschen laat zich moeielijk denken, dat degenen, die het daarin met hem eens zijn, over dit pleidooi zich bijzonder verblijden zullen. Want doordat het in den vorm eener motto-preek ingekleed is, wordt het zonder twijfel zeer verzwakt. Daardoor toch wordt den lezer diep ingedrukt, dat (zooals de schrijver zelf, blz. 9, ook erkent) »uit den Bijbel geen enkel woord hem ten dienste staat, om u beslist te gebieden, dat gij geen wijn meer over uwe lippen moogt brengen". Wel wordt daaraan toegevoegd, dat men evenmin uit de Heilige Schrift kan bewijzen, dat er Christelijke scholen en krankzinnigengestichten enz. moeten zijn. Maar bij die bewering wordt toch uit het oog verloren, dat in de talloos vele geschriften, die de noodzakelijkheid van Christelijk onderwijs enz. bepleiten, het bewijs wel degelijk uit den Bijbel gevoerd wordt, en dan zonder dat de teksten slechts als motto's gebruikt worden, d. w. z. in een geheel anderen zin dan waarin zij oorspronkelijk bedoeld zijn. Trouwens, indien teksten zóó gebruikt worden, hebben zij natuurlijk niet de minste bewijskracht, maar doen zij juist het tegendeel van bewijzen. En voorts is de Heilige Schrift daar ook zeker te heilig voor. Indien reeds eens menschen woord niet met opzet geheel anders dan het luidt mag opgevat en gebruikt worden, dan mag zeker met het Woord Gods nog oneindig veel minder zoo gehandeld worden. Al geschiedt zulks met de beste bedoelingen, het komt toch den Bijbel te na, en het kan bij velen de uitwerking hebben, dat zij in allerlei opzicht Gods Woord gaan geringschatten en misbruiken. Ook de Schrijver zelf zal daar wel zoo over denken. Trouwens uit de Voorrede kan reeds worden afgeleid, dat hij deze »preek" nooit als zoodanig heeft uitgesproken. Maar waarom haar dan als zoodanig geschreven, en betiteld, en zelfs voorzien van opgaven voor lezen en zingen; alles alsof zij bestemd was voor een kerkelijken dienst des Woords? Enkel maar, gelijk de Voorrede zegt, om aan een vriend te bewijzen, dat men over het beginsel der geheel-onthouding wel kan preeken? Nu, dan zou dat bewijs hier mislukt zijn; en het zal ook zeker wel niet herhaald worden. De geachte Schrijver kan de gaven, die hem blijkbaar geschonken zijn, voor de uitlegging van het Woord veel beter gebruiken.

Korte brief over de heiliging van de kinderen der gelooviger in Christus, door Joh. à Marck; naar de uitgave van 1729 in de tegenwoordige spelling door Ds. C. M. W. Piet.

De vernieuwde uitgave van dit oude boeksken, en dan in de tegenwoordige spelling, kan aan vrienden der Gereformeerde belijdenis niet anders dan welkom zijn. Juist op het stuk van den Kinderdoop is in onzen tijd onderwijs en voorlichting dringend noodig. En bijna alle oude Gereformeerde Godgeleerden zijn te dien aanzien bruikbare en betrouwbare gidsen. Alleenlijk valt bij hunne betoogen wel eens op te merken, dat de stijl en gedachtengang niet altijd even helder is, en dus ook niet altijd door ieder gemakkelijk kan gevolgd worden. Toch ware wel te wenschen dat er velen waren, die én à Marck én de andere oude Gereformeerde Godgeleerden op het stuk van den Doop eens bestudeerden. Met te meer vrucht zouden zij dan kunnen kennis nemen van hetgeen in onzen tijd daarover geschreven is, met name door Prof. Kuyper in zijne verklaring van Zondag 27 van den Heidelbergschen Catechismus (E voto Dordraceno, Deel III, blzz. 1—68). Hier vindt men bovendien niet alleen het gevoelen van à Marck, maar ook dat van vele anderen; en dan voorts eene uiteenzetting van het leerstuk, die altijd helder is, en die tevens berekend is voor den tegenwoordigen tijd.

F. L. RUTGERS.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. H. W. VAN LOON: Uit het busje van A. H. *f* 3.25; zusterkrans »Tryfoza" *f* 10; J. H. M. *f* 2.50; Mej. A. R. *f* 2.50; door Ds. C. A. Renier *f* 3; van X. *f* 5; uit het busje van Mej. H. *f* 2.05, door br. J. H. Beyer *f* 4; door den heer E. G. Weisz, van R. *f* 2.50; door den heer Jb. van Oversteeg, van D. te S. *f* 2.50; door br. B. J. van Maare *f* 2.50; door Ds. B. van Schelven, van N. N. *f* 2.50; door b.b. diakenen te Amsterdam *f* 5.75; door het college van collectanten te Amsterdam *f* 17.50.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van N. N. te Putten, voor Kootwijk *f* 5; van den heer B. te Rotterdam *f* 20; door Ds. B. v. Schelven, van den heer Schussler te Nijkerk, gevonden in de collecte *f* 2.

Uit de Pers.

Gaarne geven we eene plaats aan de hieronder overgenomen mededeelingen over de stichting van *de Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland.*

Op 6 December heeft de Theol. School haar 40-jarig bestaan gevierd. Dit feit zal gewis in de Geref. kerken niet onopgemerkt voorbijgegaan zijn. De Heere heeft door deze school menigen zegen geschonken.

Het zal onzen lezers, naar wij verwachten, welkom zijn, indien we over de geschiedenis van het ontstaan dezer school enkele mededeelingen doen.

In het begin der Afscheiding, toen het aantal gemeenten telkens wies, werd er groote behoefte gevoeld aan dienaren des Woords. Om in deze behoefte te voorzien, begonnen sommige dienaren eene opleidingsschool rondom zich te vormen.

In dit goede werk zijn bijzonder bezig geweest Ds. De Haan, Ds. Kok en Ds. Brummelkamp, die respectievelijk te Groningen, Hoogeveen en Arnhem een grooter of kleiner aantal studenten onderricht gaven.

Hoe groot echter de ijver dezer broeders ook was, hun onderwijs kon slechts gebrekkig wezen. De tijd en de noodige leermiddelen ontbraken hun. Toch heeft het Gode behaagd hun arbeid ruimschoots te zegenen. Verscheidene mannen zijn uit deze particuliere scholen voortgekomen, die nu nog met eere in de Geref. kerken genoemd worden.

Toch kon deze toestand niet zoo blijven, vooral niet, toen het bleek, dat de gemeenten onderscheid gingen maken in de leeraars, die aan deze onderscheidene scholen opgeleid waren. Men gevoelde, dat het noodzakelijk was en met het oog op de omstandigheden gebiedend, dat er eene school gesticht werd.

Op de Synode te Groningen (1846) kwam deze zaak ter sprake. Ds. De Haan toonde het noodzakelijke van eene school aan; maar de Synode achtte den tijd nog niet rijp voor het bereiken van dit doel.

Toen de zaak met aanstonds ter hand werd genomen, stelde Ds. De Haan voor, dat er eene commissie zou benoemd worden. Dit geschiedde. Brs. De Haan, Postma, F. Kok en Poelman werden aangewezen. Deze zouden een plan concipieeren.

Spoedig daarna was men hiermee gereed. Dit plan hield in, dat er eene algemeene school zou komen met twee docenten, die een derden zouden benoemen uitsluitend om onderwijs in de talen te geven. De studenten der particuliere scholen zouden opgewekt worden zich naar die school te begeven. Zij zouden hiertoe echter geenszins verplicht worden. Het eindexamen zou door de docenten afgenomen worden.

De volgende Synode, gehouden te Amsterdam in 1849, moest over dit plan haar oordeel uitspreken. 't Was een benarde tijd, toen zij vergaderde. De cholera woedde hevig in de hoofdstad. Een broeder die de Synode bijwoonde, doch geen lid was, werd plotseling weggerukt door de vreeselijke ziekte. Zeven leden moesten wegens ongesteldheid vertrekken. De vergadering meende echter in de mogendheid des Heeren door te moeten gaan.

Er werd besloten tot het oprichten eener algemene school en als docenten, die den waarlijk niet weidschen titel van hoofdonderwijzer zouden dragen, werden benoemd Ds. Gezelle Meerburg, De Haan en v. Velzen.

Als plaats, waar de school gevestigd zou worden, werd Franeker aangewezen. Deze kerk was juist vacant en zou nu de drie aangewezen broeders beroepen als hare herders en leeraars. Franeker was met het besluit der Synode zeer ingenomen. Amsterdam echter niet. Een brief van den kerkeraad der Amsterdamsche gemeente kwam op de Synode. Deze kerkeraad achtte het van de Synode en met het oog op de studenten, en met het oog op de provincie N.-Holland, èn met het oog op de gemeente Amsterdam niet goed, dat de school te Franeker zou gevestigd worden. Amsterdam was volgens dezen kerkeraad de aangewezen plaats. In Amsterdam stond ook de benoemde Ds. v. Velzen, en die kon volgens de broeders niet gemist worden.

De Synode bleef echter bij haar genomen besluit. Toch kwam men nog niet tot de oprichting. De kerkeraad van Amsterdam wilde Ds. v. Velzen niet loslaten en Ds. Gezelle Meerburg wachtte met het nemen van zijne beslissing. Verschillende Prov. Synoden hadden ook ernstig bezwaar tegen de financieele regeling. (Elke provincie zou procentsgewijze bijdragen.) In één woord het plan kwam niet tot uitvoering.

De Synode van 1851, weer te Amsterdam vergaderd, sprak uit als hare overtuiging, dat de gerezen bezwaren geen aanleiding hadden moeten zijn voor het staken van den aangevangen arbeid.

Na veel spreken werd echter besloten de zaak nog eenmaal naar de Prov. Synoden terug te zenden. De school van Ds. De Haan werd intusschen voor rekening der kerken genomen, omdat Friesland en Groningen, welke alleen dien last droegen, daartoe niet langer in staat waren.

In het jaar 1854 vergaderde men weder te Zwolle. Toen werd andermaal tot de oprichting besloten. Een meer blijvend plan werd ingediend en aangenomen. Vier docenten werden benoemd, t. w. Ds. T. F. De Haan, S. van Velzen, A. Brummelkamp en J. Bavinck. De school zou geheel uit vrijwillige bijdragen onderhouden worden. Als plaats van vestiging werd nu Kampen aangewezen, dat gekozen werd boven Zwolle en Groningen.

Ds. Bavinck bedankte. Ook de na hem benoemde Ds. Oggel. Toen werd Ds. H. de Cock benoemd, die de benoeming aannam.

Op 6 December van het jaar onzes Heeren 1854 werd nu de school te Kampen geopend. Ds. De Moen hield de openingsrede. Hij sprak over 1 Kron. 1: 10a, »geef mij nu wijsheid en wetenschap". Ernstig sprak hij docenten en studenten aan.

Het aantal studenten was 37.

Eindelijk was de langgewenschte en vurig verbeide school er. Met veel ijver werd er gearbeid. In 1856 bijv., d. i. twee jaar na de oprichting, werden er door elk der docenten niet minder dan 20 lessen per week gegeven. En de Heere zegende de school. Elk jaar nam het aantal studenten toe, en door vermeerdering van onderwijskrachten streefde men er naar, om het onderwijs telkens degelijker te maken.

Veertig jaar heeft die school nu reeds bestaan. Honderde predikanten, die hier in Nederland of in Amerika of in de Kaap arbeiden, werden er opgeleid. Wij weten, alle werk van menschen is en blijft onvolmaakt; maar wie eenigszins bekend is met de lotgevallen der school na 1854 en haar invloed op de kerken, zal moeten toestemmen, dat zij door God den Heere tot rijken zegen gesteld is.

Zegene de Heere de Theol. School voorts om Zijns naams wil.

Zij Hij dengenen, die onderwijs geven, en den studenten goed en genadig, en legge Hij steeds de bede op aller lippen, waaraan bij de opening herinnerd werd: geef mij nu wijsheid en wetenschap.

(Geref. Kerkbode). L.

Met gelijke instemming vestigen we de aandacht op de volgende mededeelingen en beschouwingen, die betrekking hebben op het *Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam.*

Van de »Vereeniging voor voorbereidend Universitair Onderwijs" te Amsterdam ontvingen wij wederom het jaarverslag.

Daaruit blijkt, hoe ook voor deze Vereeniging het afsterven van den heer G. H. Th. a Th. van de Hoop een gevoelig verlies is.

Voorts blijft het haar nog aan voldoende inkomsten ontbreken.

Het jaar ving aan met een tekort groot *f* 8707.45, en dit is niet verminderd, maar is aan 't eind van dit jaar nog ruim *f* 500 grooter en bedraagt nu *f* 9252.82.

Toch werd er ruinig huisgehouden, moesten de salarissen der Docenten eigenlijk nog verhoogd worden, en moest er noodig aan het gymnasium eene ruime zaal bijgebouwd worden. En aangezien nu in het komende jaar voor 't eerst aflossing van 't geleende kapitaal zal moeten geschieden, worden hierdoor de uitgaven nog grooter.

Het schoolgeld is merkelijk hooger dan op de staatsgymnasia. Het minimum bedraagt *f* 120 per jaar, doch er zijn ook ouders, die *f* 185, dat is den kostenden prijs, betalen.

De Vereeniging telt 60 leden, die jaarlijks elk *f* 25 bijdragen, en een veel grooter aantal begunstigers, die te zamen *f* 4500 voor deze school ten offer brengen.

Hieruit blijkt, hoe de lieden van kleine middelen ook hier weêr het krachtigst en talrijkst bijdragen.

Eenzelfde verschijnsel als bij de Vrije Universiteit.

Het aantal klassen der school is nu volledig, daar nu ook de zesde of hoogste klasse is gevormd. Het aantal leerlingen bedraagt 114, zoodat dit gymnasium het zevende in de rij der groote gymnasia is.

Ook ouders, die voor zichzelven in 't geheel niet de beginselen dezer school deelen, begeeren er toch plaats voor hunne zonen, aangetrokken door de uitnemendheid van het onderwijs en de degelijke handhaving der tucht.

Hoezeer er aan deze school voortdurend naar gestreefd wordt, om inhoud, methode en strekking van het onderwijs steeds meer te doen beantwoorden aan onze beginselen, kan o. a. blijken uit het uitnemend opstel van prof. Woltjer over: *het Onderwijs in de Nederlandsche taal*", hetwelk dit jaarverslag versiert en de waarde er van zoozeer verhoogt.

Ons dunkt zoo, dat nu een paar »rijken" onder de Broeders en Zusters dat tekort van ruim *f* 9000 ter afdoening voor hunne rekening moesten nemen.

Het is toch voor menschen van beperkte middelen zoo uiterst moeielijk, om een tekort van enkele duizenden aan te vullen, en tegelijk *zooveel meer* bij te dragen, dat er aan 't eind van 't jaar niet weer tekort is.

Als dan de luiden van mindere middelen hunne gaven een weinig verhoogen, als 't kan, of trachten nieuwe begunstigers te winnen, dan kan spoedig het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven gevonden zijn.

Het zou mij dan ook recht aangenaam zijn, indien meer dan een Gereformeerd belijder te Utrecht van mij kwam vragen, of ik hem als begunstiger voor eene kleinere of grootere jaarlijksche bijdrage aan den penningmeester dezer Vereeniging wilde opgeven.

Het is ook hier een voortdurend worstelen tegen den stroom op. Niet alleen wat 't geldelijke aangaat.

Neen, de wind en stroom van het huisgerin, van de wetenschap, van de maatschappij en van de regeering en wetten zijn ons *tegen*.

Het is waarlijk meer dan stuitend te zien, hoe deze degelijke en bloeiende school, die voor geen enkel Staatsgymnasium de vlag behoeft te strijken en meer dan een dier Staatsscholen achter zich laat, toch behandeld wordt als een paria en haar rechten en voorrechten geweigerd worden, die men aan instellingen in 't Buitenland en in onze Koloniën toekent, en dat nog wel met de wet in de hand.

Is het niet ergerlijk, dat men de kleine groep Calvinisten, die jaarlijks meer dan een tonne gouds voor Gereformeerd Hooger Onderwijs ten offer brengt ook nog dwingt toe te laten, dat de overheid hun duchtig in den zak taste, om meê te betalen aan de weelderige Staats-Universiteiten en Gymnasia, alleen bruikbaar voor de liberalisten en conservatieven van alle gading, en dat men dan bovendien onze zonen nog uitsluit van alle ambt en betrekking in staat en stad en dorp, alleen omdat zij niet zijn opgeleid aan de voor ons onbruikbare Staatsscholen, maar aan onze eigen scholen, die, naar getuigenissen van onze tegenstanders, in degelijkheid en bruikbaarheid bij de Staatsinrichtingen niet achterstaan?

Wanneer zal aan dit grievend onrecht, den Calvinist in Nederland aangedaan, een einde komen?

Wanneer zal er in Nederland in de 19e eeuw niet in naam, maar *inderdaad* conscientievrijheid worden gevonden, en er geen conscientiedwang meer geoefend worden, ook niet jegens den Calvinist?

Jegens die groep Nederlanders, die *zóóveel* voor Neerland en Oranje zijn geweest en hebben geleden. Die herhaaldelijk, als anderen Oranje en Nederland aan den rand des verderfs hadden gebracht, met hun goed en bloed vorst en natie ter redding hebben gediend!

Wij vragen voor onze scholen, voor onszelven en onze kinderen geen barmhartigheid, maar wij vragen *recht*.

Wij vragen, dat de Overheid *ons recht* als Nederlanders handhave en beschermе, om naar onze conscientie God naar zijn Woord te dienen.

Wij vragen dit *niet ten koste* maar *met handhaving* van ditzelfde recht voor onze mede-Nederlanders, die uit andere overtuigingen leven.

En van *alle* Gereformeerden in Nederland vragen wij zeer ernstige belangstelling, voortdurend gebed en veel geld voor onze *Vrije, Gereformeerde, Gymnasia* èn voor onze *Vrije, Gereformeerde, Universiteit.*

Deze onze instellingen voor *Hooger Onderwijs* moeten tot vollen wasdom en bloei komen.

Zonder haar zal het *onmogelijk* zijn, om kerk en natie, maatschappij en huisgerin de gezegende vruchten van de Gereformeerde beginselen en hare doorwerking te doen genieten, — ja zonder haar zal al de arbeid van deze eeuw blijken zonder blijvende gevolgen te zijn, — ja ijdel te zijn voor natie en kerk.

Reeds het heden geeft 't te aanschouwen en de toekomst zal 't nog duidelijker toonen, dat elke school, die niet beslist Gereformeerd, d. i. niet geheel naar Gods Woord is, *wel* voor een tijd maar *niet* op den duur de doorwerking van ongeloof en revolutie kan tegengaan en tegenhouden.

Het is daarom zoo te betreuren, dat nog zoo menig Gereformeerde zijn steun onthoudt, of veel te weinig schenkt aan onze Gereformeerde scholen, in 't bijzonder aan onze scholen voor Hooger Onderwijs.

Ons dunkt, dat wie niet naar vermogen medearbeidt en strijdt met belangstelling, gebed en gaven, ontrouw wordt aan eigen, beleden beginselen; en niet minder schuldig staat aan 't feit, dat hij, voor zooveel hem aangaat, de natie prijs geeft aan ongeloof en revolutie.

Men kan dan wel trachten in allerlei wegen en middelen van eigen vinding met veel vertoon van ijver en toewijding dit verzuim en dit zondige goed te maken. Doch de uitkomst zal toonen, hoe onvruchtbaar dit is.

God laat het door Hem geordineerde niet op zij zetten noch vervangen.

Alle hout, hooi en stoppelen, waarmede men op 't eenig fondament heeft willen bouwen, wordt met 't vuur van Gods ongenoegen in 't eind verbrand.

God leere ons naar Gereformeerden trant met blijvende steenen te bouwen.

Hij zegene onze Gymnasia te Amsterdam en te Zetten en niet minder onze Vrije Universiteit, — opdat ook in Nederland op *alle* terrein Jezus Koning zij.

K.

(Utr. Kerkbode.)

In de laatste weken is ook van onderscheidene zijden de dringende eisch nog eens in het licht gesteld, *dat de kerkedienst naar behooren onderhouden worde.* Zoo b. v. in het onderstaande stukje:

In iedere ordelijke zaak en in elke goede huishouding maakt men een begrooting van inkomsten en uitgaven.